

Шеремета М.Й., доцент

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ПРИБУТКУ

В процесі аналізу фінансових результатів значна увага повинна надаватись аналізу якості прибутку. Інвестори і кредитори зацікавлені у відповідності відображеному у фінансовій звітності прибутку.

Показник "якість прибутку" сприяє порівнянню прибутків різних підприємств, а також дає можливість усвідомити відмінності у якості прибутку.

Головна мета аналізу якості прибутку полягає у визначенні можливостей збереження і підвищенні темпів росту прибутку, у прогнозуванні можливостей створювати прибуток.

На якість прибутку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Найважливішими з внутрішніх факторів є достовірність фінансової звітності, вплив облікової політики на формування фінансових результатів, стабільність основних складових частин чистого прибутку підприємства, висока питома вага прибутку підприємства від операційної діяльності, діловий імідж адміністрації, можливість створення резервів, достатніх для обслуговування активів підтримки і підвищення рівня прибутковості, результат дискреційного впливу керівників підприємства.

В процесі аналізу якості прибутку в першу чергу потрібно перевірити достовірність аналітичної інформації, яка відображена у фінансовій звітності: форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №3 «Звіт про рух грошових коштів», форма №4 «Звіт про власний капітал». Достовірна інформація, яка відображена у фінансовій звітності, характеризує високу якість прибутку.

Важливе значення на якість прибутку має вплив облікової політики. Систематичні переоцінки основних засобів та нематеріальних активів, оборотних засобів на дату складання балансу зменшують можливість перебільшувати прибуток. Облік запасів підприємства за методом ЛІФО, використання методу нарахування прискореної амортизації підвищує якість прибутку.

Важливим показником в оцінці якості прибутку є його динаміка і структура. Стабільні темпи росту прибутку за ряд років, а також висока питома вага прибутку від операційної діяльності характеризують його високу якість.

Одним з показників якості прибутку є діловий імідж адміністрації підприємства. Виконання укладених угод, особисті контакти з клієнтами, високий авторитет і повага серед співробітників, позитивна інформація як офіційних, так і неофіційних джерел створюють позитивний діловий імідж, який дає позитивну оцінку якості прибутку.

Одним із важливих факторів, який впливає на якість прибутку є можливість створення резервів, достатніх для обслуговування активів підприємства, підтримки і росту його прибутковості. Керівники підприємства в деякій мірі мають можливість впливати на формування прибутку через склад дискреційних (періодичних витрат). До них належать такі витрати, сума яких може змінюватись керівниками підприємства у звітному періоді з метою впливу на прибуток. Такі дискреційні витрати як ремонт і обслуговування обладнання, витрати на рекламу і науково-дослідні роботи, на професійне навчання працівників підприємства можуть змінюватись керівниками підприємства з метою досягнення оптимального рівня прибутку. В процесі аналізу визначаються результати роботи керівників і виноситься рішення про їх необхідність, а це в свою чергу дає оцінку якості прибутку.

В акціонерних товариствах для оцінки якості прибутку можна використати такі економічні показники як прибутковість акцій та відношення ринкової ціни акції до чистого прибутку, що припадає на одну просту акцію. Прибутковість акцій визначається відношенням чистого прибутку підприємства до середньорічної кількості простих акцій:

$$\text{Пр. а} = \frac{\text{ЧП}}{\text{КПА}}, \quad (1)$$

де: Пр.а – прибутковість акцій;

ЧП – чистий прибуток підприємства;

КПА – середньорічна кількість простих акцій.

Відношення ринкової ціни акції до чистого прибутку, що припадає на одну просту акцію (прибутковості акцій) $X_{\text{цп}}$ визначається діленням поточної ринкової ціни однієї акції на прибутковість акцій:

$$X_{\text{цп}} = \frac{\text{Ц. а}}{\text{Пр. а}}, \quad (2)$$

де: $X_{\text{цп}}$ – відношення ринкової ціни акцій до прибутковості акцій,

Ц.а – поточна ринкова ціна однієї акції,

Пр.а – прибутковість акцій.

Високий рівень показників прибутковості акцій та відношення ринкової ціни акцій до прибутковості акцій свідчить про високу якість прибутку.

В економічній літературі як у вітчизняній, так і в закордонній не має єдиної думки, щодо визначення якості прибутку, не розроблена єдина методика аналізу цього показника, не визначені чіткі критерії кількісної оцінки якості прибутку. На практиці використовують прийом експертних оцінок, який не завжди себе виправдовує як такий, що дорого коштує і не завжди дає достовірні результати.

Ряд економістів пропонує використовувати прийом бальної оцінки. В якості критеріїв вони пропонують використовувати: достовірність інформації, часту зміну облікової політики, стабільність структури чистого прибутку, питому вагу прибутку від основного виду діяльності, рівень темпів росту прибутку, діловий імідж адміністрації та інші. Кожному критерію присвоюється певна кількість балів і визначається їх загальна кількість, при досягненні якої якість прибутку вважається високою.

На нашу думку, така оцінка прибутку не може бути якісною, так як залежить від конкретного суб'єкта, який проводить аналіз.

Для кількісної оцінки якості прибутку пропонуємо використати показник середнього балу якості, який визначається за формулою:

$$С.Б.Я.пр = \frac{\sum ПОД \times 5 + \sum ПЮД \times 4 + \sum ПФІД \times 3 + \sum ПН}{\sum ПОД + \sum ПЮД + \sum ПФІД + \sum ПН}, \quad (3)$$

де: С.Б.Я. пр. – середній бал якості прибутку;

$\sum ПОД$ – прибуток від основного виду діяльності;

$\sum ПЮД$ – прибуток від іншої операційної діяльності;

$\sum ПФІД$ – прибуток від фінансової та інвестиційної діяльності;

$\sum ПН$ – надзвичайний прибуток.

При аналізі середній бал якості прибутку звітного періоду порівнюється з аналогічним показником попередніх періодів. Чим вищий середній бал якості, тим вища якість прибутку. Якщо будь-яка складова частина чистого прибутку підприємства має від'ємне значення, то такий прибуток низької якості.

Визначення середнього балу якості прибутку доступне при проведенні зовнішнього фінансового аналізу. Інформація для такого аналізу знаходиться у формі №2 "Звіт про фінансові результати". Використання середнього балу якості прибутку суб'єктами аналізу буде сприяти більш достовірній оцінці поточного прибутку, перспективної платоспроможності і прогнозу прибутку на наступний період.